

Kuvituksia **WWF:LLE**

OPINNÄYTETYÖ 2015
Katri Virtalaakso GRA12

OPINNÄYTETYÖ

Katri Virtalaakso

Lahden Ammattikorkeakoulu,

Muotoilu- ja Taideinstituutti,

viestinnän koulutusohjelma

graafinen suunnittelu

huhtikuu 2015

katri.virtalaakso@gmail.com

TULOSTUS JA SIDONTA

Lahden Ammattikorkeakoulu

Muotoilu- ja Taideinstituutti

PAPERI

Munken lynx, 100g/m²

KIRJASINLAJI

Helvetica Neue , Baskerville

Kuvituksia
WWF:LLE

OPINNÄYTETYÖ
Katri Virtalaakso GRA12

Tiivistelmä

Opinnäytetyön aiheena on journalistinen kuvittaminen. Työn toimeksiantajana toimii WWF Suomi ja se konkretisoituu osallistumiseen WWF Suomen järjestölehden uudistukseen kuvittajana sekä kuvituskuvien tuottaminen lehden määrättyihin artikkeleihin.

Opinnäytetyön tutkimuksellinen materiaali keskittyy pohtimaan kuvittajan roolia ja vastuuta viestinnän osatekijänä. Siinä hahmotellaan myös journalistisen kuvittamisen vahvuuksia: Mitkä ovat kuvituskuvan vahvuudet kuvitettaessa abstrakteja ja ns. "vaikeita" aiheita? Kuinka ratkaisevia nämä vahvuudet ovat?

Työn tavoitteena on tuottaa tilattu, ammattimainen kuvitusmateriaali asiakkaalle ja samalla kehittää omaa kuvitustyyliä ja työskentelytapaa prosessin edetessä.

Avainsanat: journalistinen kuvittaminen, WWF, luonnonsuojelu, kuvittaja

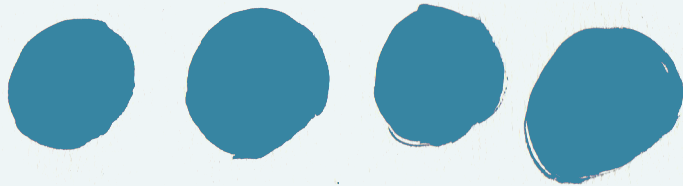
Abstract

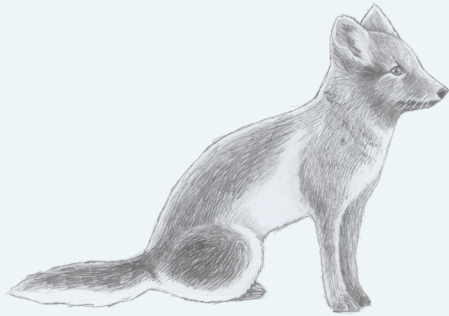
This graduation project is handling the subject of editorial illustration. It has been done in collaboration with WWF Finland. The work itself concretises in my participation in WWF Finland's magazine renovation as an illustrator.

Theoretical part focuses on observation and notifications about role an illustrator plays in today's communication and media. What are the responsibilities that one has to consider when delivering an illustration for a client? An other point of view brought up in the written part of this project is the illustration's pros when it comes to illustrating subjects that are abstract or otherwise considered hard to express through traditional photography only.

Goals are to produce professional illustration as ordered improving simultaneously the manners and techniques of creating an illustration.

Key words: editorial illustration, WWF, nature conservation, illustrator

Sisällysluettelo

Johdanto

WWF

Toimeksianto

Omat lähtökohdat

Journalistinen kuvittaminen

Journalistisen kuvittamisen perinteet

Viestinnästä

Kuvittaja kuvittaa, kenelle?

9

Prosessi

Kuvitus lähestyy, mitä kuvitetaan?

Tekniikat

Valmiit kuvitukset

Lopuksi

Lähteet

Litteet

Fohdanto

Johdanto

Tämä on opinnäytetyöni aiheesta Kuvituksia WWF:lle. Työn lopputuotteenä on joukko kuvituselementtejä WWF-lehden uudistukseen sekä kuvituskokonaisuudet kahteen artikkeliin ja Green Office -konseptille

Projektini on hankkeistettu. Teen sen tavoitteenani kehittää ammattitaitoani kuvittajana niin tyyllillisesti kuin asiakaslähtöisyydessäkin. Yhteistyökumppanin valinnassa halusin ottaa huomioon oman arvomaailmani ja sen, kenen hyväksi mieluiten työskentelisin. Opinnäytetyössäni pohdin myös kysymyksiä kuvittajan vastuista ja vapauksista kestävän viestinnän osatekijänä.

Suunnittelua pohjustavassa osiossa taustoitan lyhyesti kuvituksen historiaa ja kuvituskuvan taustaa. Kuinka kuvituskuva on käynyt läpi inflaationsa ja noussut taas kilpailukykyiseksi viestintäkeinoksi. Tänä päivänä kuvitusta on kaikkialla, missä vain on sille tilaa ja pintaa toteutua: fyysistä tai digitaalista. Opinnäytetyöni aiheen mukaisesti rajaan pohjustukseni kuitenkin vain journalistiseen kuvittamiseen.

Työni toiminnallisessa, prosessiosuudessa käyn läpi oman työskentelyni tapoja ja työn etenemistä toimeksiantosta painettuun tuotteeseen saakka.

WWF

WWF on järjestö, joka on jo ehtinyt vakauttaa asemansa kansainvälisesti. Brändi on yksi maailmanlaajuisesti tunnistetuimmista (Interbrand.com/best global brands 2013). WWF perustettiin vuonna 1961 ensisijaisena tavoitteenaan suojella uhanalaiseksi käyviä eläinlajeja. Myöhemmin toiminta on laajentunut näiden eläinten ja niiden elinympäristön suojelemisesta entistä kattavampaan ympäristönsuojeluun. Matkan varrella myös alkuperäinen nimi, World's Wildlife Foundation sai nykyisen muotonsa World Wide Fund for Nature (wwf.com)

Vuodesta 1972 saakka WWF on toiminut omana alajärjestönään myös Suomessa. WWF Suomi aloitti perustamalla työryhmän merikotkien suojelemiseksi ja jatkoi myöhemmin listaa muuttohaukalla, metsäpeuralla, saimaannorpalla sekä muilla vaarantuneilla ja uhanalaisilla kotimaisilla lajeilla. Emojärjestön laajentaessa toimintaansa, on Suomen toimisto seurannut esimerkkiä ja aloittanut sarjan kansainvälisesti suuntautuneita projekteja.

Yhteistyöprojektit liikkuvat tänä päivänä sujuvasti valtiorajojen yli. Viimeisen 15 vuoden ajan myös työstä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on tullut itsestään selvä osa WWF Suomen agenda. Kenttä on laajentunut entisestään, kun kansalaisten huomio

halutaan suunnata kulutustottumuksiin ja kestävään tuotantoon esimerkiksi energiantuotannossa tai päivittäistavarateollisuudessa. (wwf.fi)

Tämän päivän WWF Suomi on laajamittainen, monitahoinen ja organisoitu järjestö, joka kampanjoi katoavien eläinlajien ja ympäristön hyvinvoinnin puolesta. Se tuottaa kotimaassa sekä kansainvälisesti kouluille ympäristökävyksimateriaalia, osallistuu ilmastokokouksiin, pyrkii vaikuttamaan päättäjiin ja solmii kumppanuuksia tutkimuslaitoksien, kuntien ja kaupunkien kanssa.

© WWF

Asiakkaan julkaiseman lehden kohdeyleisö määrittyy paremmin arvojen kuin iän pohjalta. Yhteistä ryhmälle on luonnon arvostus ja halu kantaa vastuuta planeetan hyvinvoinnista.

Toimeksianto

WWF-lehti (aiemmin Pandan Polku) on ollut yksi WWF Suomen tiedotuskanavista 1980 -luvulta lähtien. Painetun lehden levikki on viimeisen tiedon mukaan 21 000 kpl ja se lähetetään tukijoille ja yhteistyökumppaneille neljä kertaa vuodessa. Lehti on luettavissa myös PDF -muotoisena verkossa. (wwf.fi/viestinta)

Opinnäytetyöni etsintä alkoi vuoden 2014 lopussa, jolloin myös WWF:llä valmisteltiin järjestölehden uudistusta. Päätoimittaja ja graafikko olivat juuri aloittaneet lehti uudistuksen ideoinnin. Aiempi lehti oli pahoin päivittämisen tarpeessa ja kuvituksen käyttöön ottoa esimerkiksi pääjuttujen kuvittamiseksi oli harkittu jo ennen yhteydenottoani. Aiemmin lehden kuvaus oli melkein kokonaan hoidettu valokuvin. Ensimmäinen tapaaminen merkittiin kalentereihin heti vuodenvaihteen jälkeen. Tapaamisen jälkeen sain tehtävänannon, joka oli selkeä ja yksityiskohtainen.

Toimeksianto käsitti Pandan polun uudistuksen mukaisesti lehden tarvittavien taittopalojen, graafisten elementtien ja palstatunnisteiden tuottamisen. Uudistuvaan lehteen tilattiin myös pääjutun kuvaus, joka sisältäisi aloituskuvan ja pikkukuvan tekstin pohjalta. Itse juttua seurasi 5 kpl kainalojuttuja, joihin haluttiin pääkuvitukseen sopivat, mutta

siitä tyyliään silti erottuvat vinjetit. Ensimmäisen uudistetun lehden julkaisun jälkeen tuotin vielä kuvituksia Green Office -konseptille sekä kuvituksen seuraavaa lehteä varten. Molemmat aiheet olivat asiakkaan sanojen mukaan osoittautuneet haasteellisiksi kuvitettaviksi valokuvan keinoin.

↑ Sain WWF Suomen graafikolta työni tueksi moodboardin, jossa oli kuvattu lehden toivottua tunnelmaa ja tyyliä

→ Työn aluksi syntyi paljon muistutuksia ja piirroksia. Tavoitteeni oli piirtää määrätyn ajan joka päivä jokunen eläin, eri tyyliä.

Omat Lähtökohdat

Ryhdyin hahmottelemaan opinnäytetyötä pari selkeää tavoitetta mielessäni: Ensiksi halusin tehdä opinnäytetyön tahoille, jonka kanssa en ollut työskennellyt aiemmin. Sen oli siis oltava niin kutsuttu hankkeistettu työ. Henkilökohtaiset projektit suljin pois, sillä uskoin pystyväni työskentelemään tehokkaammin ja opinnäytetyön olevan itselleni jatkoakin ajatellen hyödyllisempi tietäessäni työn menevän todelliseen käyttöön. Ulkopuolinen toimeksiantaja teki projektista paremman myös oppimiskokemuksena. Toinen lähtökohdani oli jo periaatteellisempi: tein listan eri tahoista, joiden hyväksi haluaisin mieluiten työskennellä. Tälle listalle päätyneitä tahoja yhdisti kaikkia yhteiskun-

nallinen vastuullisuus, kestävät arvot ja pyrkimys vaikuttaa olemassa oleviin epäkohtiin tekemällä niistä näkyviä viestinnän ja tiedottamisen keinoin.

Tutkintoni valmistaa minut graafiseksi suunnittelijaksi. Kuvitus on kuitenkin ollut kaiken aikaa vahvasti koulutuksemme osana ja myös itselleni luonnollinen tapa toimia. Haluan pitää itseäni kuvittavana graafisena suunnittelijana; kuvituskuvan suunnittelu on yhtä tiedostettu prosessi kuin esimerkiksi toimivan sivupohjan taittaminenkin. Työ on asiakaslähtöistä ja vaatii tekijältä halutun konseptin ja kontekstin ymmärrystä.

*Journalistinen
kuvittaminen*

Journalistinen kuvittaminen

Kuvittamisen historia on pitkä ja rönsyilevä; kuvia on käytetty kielen jatkeena ja viestinnän muotona jo paljon ennen kirjoitetun kielenmerkinnän kehittymistä. Halusin siksi rajata seuraavan teoreettisen osion selventämään pelkästään journalistisen kuvituksen kehityskaarta.

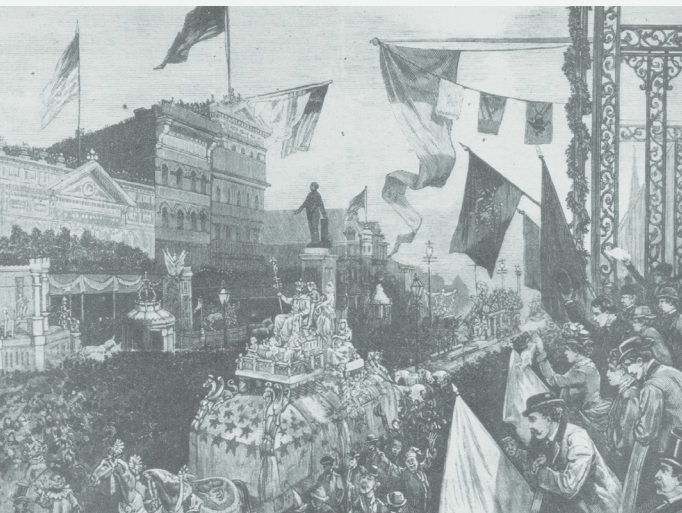
Kuvitus on toiminut journalistisena ilmaisumuotona monessa muodossa. Merja Salo jaottelee kuvituksen alkuperäisiä tehtäviä karkeasti eri tehtäviin kirjassaan *Imageware – kuvajournalismi mediafuusiossa*. Niitä ovat olleet perinteisesti roolit taiteen popularisoina, lukijoiden valistajana, mielipiteen ilmaisuna, poliittisena kommenttina ja kaunokirjallisen fiktion kuvituksena (Salo, 2000, 156).

Tänä päivänä kuvituksen paikkaa on hankalampaa osoittaa aivan niin selvästi. Tuotantotekniikat ja käyttötarkoitukset ovat monipuolistuneet ja monimutkaistuneet. Kuvitus on

siirtynyt yksiuolotteisista merkityksistä monikerroksellisuuteen (Rees, 2014, 5). Journalistinen kuvitus ei enää esiinny pelkillä lehtien sivuilla vaan julkaisualustatkin ovat muuttuneet ajan myötä. Sama kuva saattaa toimia sekä fyysisessä-, että verkkolehdesssä, nettijulkaisuissa, mobiilina ja televisiossa. Kuvitus saattaa sisältää liikkuvia elementtejä erilaisten animaatioiden muodossa. Tai se voi muodostaa jatkumoa mediasta toiseen. Muutamalla sanalla sanoen media ja niin myös journalistinen kuvitus on tänä päivänä hyvin laaja, monisyinen ja vapautunut käsite. Ennen kaikkea kuvituksesta on tullut yhä kiinteämpi osa viestintää ja eri medioita.

→ *Kuvittajalegenda Norman Rockwellin (1894-1978) kuvitus Popular Science magazinien kannessa. Kuva on leikkimielisyydestään huolimatta hyvin havainnoiva.*

← *Juhlakulkuetta kuvaava, Harper's Weeklyssa v.1885 julkaistu pürroskuvitus oli tyypillinen aikakautensa tuotos. Valokuvan yleistyttyä tällaiset informatiiviset uutiskuvat alkoivat vähetä pürtäjien työpöydiltä*

OCTOBER

Reg. U.S. Pat. & TM. Off.

25 CENTS

Popular Science

Founded MONDAY

Perpetual Motion?
See page 26

Journalistisen kuvittamisen perinteet

Ennen valokuvauksen ja kirjapainotekniikan yhdistymistä piirtämällä tehty kuvitus oli ainoa painetun materiaalin kuvittamisen keino. Ajan kuluessa erilaiset graafiset menetelmät kehittyivät mahdollistaen yhä sävykkäämpien ja tarkempien kuvitusten toistamisen. Taapahtumien keskiöstä toiseen liikkuvat kuvittajat pystyivät välittämään kuvia näkemästään ja kokemastaan (Salo, 2000, 159). Myöhemmin uutisoivan kuvittamisen tehtävä siirtyi valokuvaajille ja liikkuvan kuvan tallentajille.

Kuvittajien puoleen käännettiin kuitenkin yhä: esimerkiksi 1. Maailmansota toi jälleen piirtäjät uutiskuvan reviirille. Lehtijulkaisijoiden mielestä rintamalta saadut valokuvat eivät olleet kyllin dramaattisia, eivätkä näin ollen palvelleet haluttua tarkoitusta. Talouteen ja liike-elämään keskittyvällä Fortunella oli taiteilijoita tekemässä halutunlaisia kuvituksia, joissa lehden linjan mukaisesti näkyi sodan taloudellinen ja sosiaalinen näkökulma. (Salo, 2000, 156) Lehti oli edelläkävijä mitä tulee journalistisesti tärkeitä, mutta näkyttömiä prosesseja visualisoivaan kuvituskuvaan. (Salo, 2000, 161)

1960-luvulla printtiä uhkasi uusi media. Sen tuli kehittyä voidakseen kilpailla

yleistyvän television kanssa. Kehityssuunta kääntyi kuvituskuvan hyväksi, kun etenkin aikakauslehdet houkuttelivat lukijoita erikoistumalla valikoidumpiin kohderyhmiin. Lehdet eivät olleet enää pelkkää joukkotiedotusta massoille vaan valikoituneempien intressiryhmien sisäistä viestintää. (Salo, 2000, 168) Ajan trendi pakotti aikakauslehdet teroittamaan konseptiaan: visuaalinen profiloituminen muodostui halutun lukijakunnan maun ja tyylin mukaisesti.

Kuvituskuvan rooli erkani valokuvien tarjoamasta realismista. Sille muotoutui oma reviirinsä konkreettiseksi mielletyn valokuvan ja äärimmäisen abstraktin kirjoituksen välistä (Tietäväinen, 2005). Kuva, joka ei ole valokuvan tavoin riippuvainen kohteestaan, on alusta loppuun suunniteltu ja keinotekoisesti rakennettu viestinnän osa.

Kuvittaja Ville Tietäväinen toteaa tiivistetysti luentosarjassaan ”Journalistisen kuvituksen merkitys I-IV”, kuvituksen olevan pohjimmiltaan aina viestintää: kuvitus voidaan suunnitella kokonaisuudessaan etukäteen ajatuksellisesti, toiminnallisesti, esteettisesti ja taitollisesti. Kaikki kuvituksen osatekijät, niiden suhteet ja lukujärjestys voidaan esittää halutulla

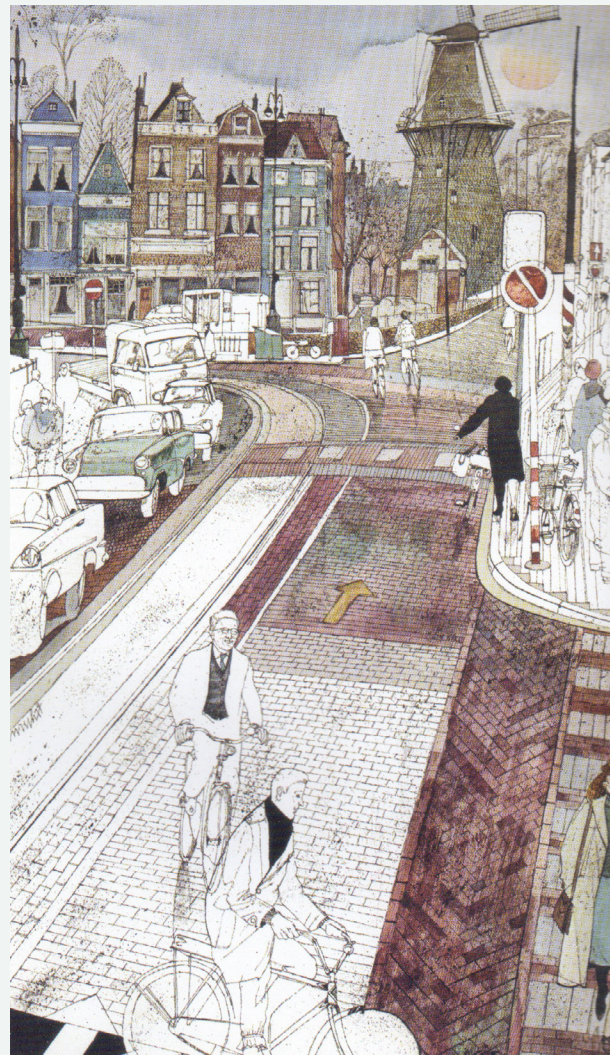
ja määritellyllä tavalla. Viestin kannalta epäolennainen voidaan jättää pois. (Tietäväinen, 2005)

Kuvituskuvalla saadaan välitettyä kuvittajan kyvyistä riippuen hyvinkin vahvasti viestiin haluttua tunnelmaa ja sen äänensävyä. Sillä voidaan kuvata näkymättömiä jännitteitä ja maailmaa ja sitä tarvitaan edelleen, kun halutaan mennä uutistasoa syvemmälle taustoitamiseen, tapahtumien selittämiseen ja analysointiin ja pinnanalaisten prosessien visualisointiin (Tietäväinen, 2005)

Näiden ajatusten valossa tarkasteltuna kuvituskuvalla on tulevaisuutensa ja vakiintunut sijansa viestinnässä. Myös taidekasvattaja Maria Laukka uskoo kuvituskuvan tulevaisuuteen. Artikkelissaan ”Katoaako Kuvakirja” Laukka listaa kuvituskuvan vahvuuksia. Nopeiden medioiden aikakaudella niitä ovat kuvan hitaus, pysyvyys, toisto ja turvallisuus (Laukka, 2014, 31).

↑ “Bring Back the Sabbath,” *The New York Times Magazine*ssa julkaistu kuvitus liittyi artikkeliin vapaapäivien tarpeellisuudesta nyky-yhteiskunnassa.

→ Jack Unhurin kuvituksessa kaupunkinäkömäs-
tä kuvittaja voi ohjata kuvan lukemista ja huomion
suuntaa värityksellä ja sommitelmalla.

Viestinnästä

Tiedottaminen ja viestintä ovat olennainen osa laajamittaista ja vaikuttavaa ympäristönsuojelutoimintaa. Viestinnän tarkoituksena on kiinnittää kuluttajien huomio omiin kulutustottumuksiinsa. Joissain tapauksissa kriittinen tarkastelu saattaa johtaa jopa kulutustottumuksen muutokseen. Optimaalisesti tilanne kehittyy siihen, että kuluttaja aktivoituu kansalaisena vaatimaan muutosta myös ympäröivään, vallalla olevaan järjestelmään. Ilman tiedotusta ei muutoshalua voikaan syntyä ja jopa runsaalla tiedottamisella se käy hitaasti. Olemme mukavuudenhaluisia ja hitaita lämpenemään muutoksille.

Ympäristöjärjestöjen tiedottaminen ja viestintä on myös ajoittain raskasta ja synkkää. Jotta lukija haluaa vastaanottaa annetun viestin, on hänen mielenkiintonsa saatava sitoutumaan viestin lukemiseen ensivilkaisua pidemmälle. Pelkkä huomion herättäminen ei riitä, vaan lukija on houkuttettava viestin ääreen (Tietäväinen, 2005)

Toinen viestintää hankaloittava tekijä, joka on annettu ympäristöjärjestöiden haasteeksi on ikävä kyllä: ikävä aihe. Ihmiset eivät mielellään vastaanota negatiivista tietoa. Jos viesti maalataan katselijalle tummanpuhuvien sävyin ja karneilla seuraamuksilla uhkaillen on viestin katoaminen ilman mitään kontaktia katsojaan hyvin todennäköistä.

On todettu, että epämiellyttävyys saa (aikuisen) katsojan mieluiten kääntämään katseensa muualle: ihmiset haluavat välttää vastenmielisiä ilmiöitä (Hatva, 1993, 51). Joten Ympäristöjärjestön viestintäosaston on siis osattava lähestyä katsojaa oikealla otteella. Viestin äänen on oltava positiivinen, aikaansaava ja osallistumaan kutsuva. Negatiivissisältöinen, seurauksista varoittava viesti on kyllä kerrottava, mutta samalla ohjataan jo eteenpäin; ongelman ratkaisuun ja tuntemukseen siitä, että juuri katselija voi olla olennainen osa tätä ratkaisua.

→ *Shoutin* (Alessandro Gottardo, s.1977) *kuitus,*
Post Consumerism Society julkaistiin The New
Republicissa

Kuvittaja kuvittaa, mutta kenelle?

Hyvä, toimiva kuvitus on merkityksellinen. Se saa lukijan kiinnostumaan kirjoitetun viestin sisällöstä, ennen ensimmäisenkään sanan hahmottamista. Kuvan sommitelmat, värit ja rytmi kiihlaavat eteen, niitä seuraavat kuvan sisältö ja havainnot sen miellyttävyydestä tai luotaan työntävyydestä. Katsoja tulkitsee kuvaa ennen jutun lukemista, mutta myös samanaikaisesti tekstin rinnalla. Kuva voi syventää kirjoitetun viestin ulottuvuuksia ja keskustella sen kanssa. Se voi tehdä sivuhuomautuksia tai houkuttaa lukijaa ajattelemaan asioita kannalta, joita tämä ei ehkä ole harkinnutkaan. Kuvituksella on siis tehonsa. (Klanten, Ehman, Schulze, 2011, 12).

Kuvan tekniset ominaisuudet ja vahvuudet harvoin pelastavat mitään jos sisältö jää puuttumaan. Hyvällä kuvittajalla tulisi olla sekä päättä, että kättä (Salo, 2000, 170). Darrel Rees kiteyttää ajatuksen hyvin kirjassaan ”How to be an illustator”. Hänen mukaansa kuvittajan taitoja ei määritä niinkään tämän omaamat tekniset vahvuudet, vaan persoona, jolla tehdä päätöksiä ja huomioita, ideoida ja esittää mielipiteitä. Tekniset ominaisuudet ovat väline, jolla hyvä kuvittaja ilmaisee ideoitaan -- Jos

ilmaistavaa ei ole, ei välineelläkään ole silloin käyttöä (Rees, 2014, 13)

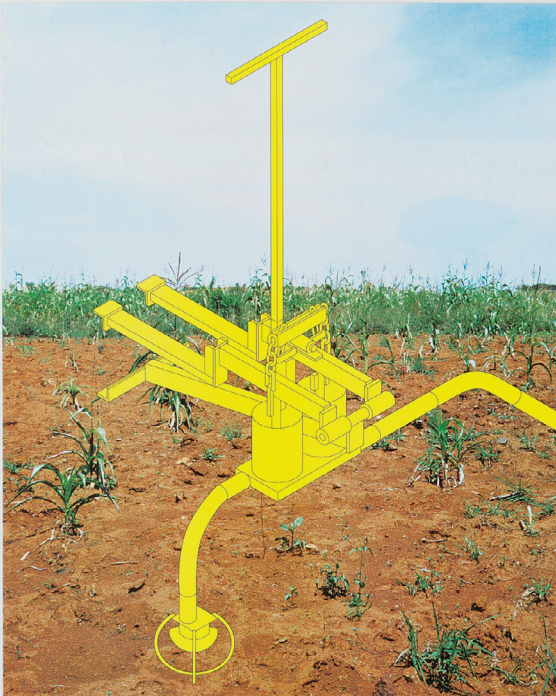
Kuvittajan persoona ja taidot toimivat ammatillisesti hänen työkaluinaan ja optimitilanteessa hänen edukseen. Ottaessaan toimeksiannon vastaan, kuvittaja antaa nämä etunsa asiakkaan käyttöön. Toimeksiantajan viesti tulee nyt suodatetuksi kuvittajan ”pään ja käden” kautta. Tässä vaiheessa kuvittaja joutuu tekemään valintoja viestinnän ammatillisena, mutta myös oman persoonansa kautta: Minkälaiseen viestintään hän haluaa työpanoksensa antaa ja minkä tahon viestejä edesauttaa?

Kyse ei ole aina pelkästä halusta. Aihepiiri, joka on kaukana kuvittajan omasta maailmasta saattaa olla tälle ongelmallinen kuvituskohte. Rees kehottaa kirjassaan pohtimaan heti toimeksiannon alkuhetkillä, onko kuvitettava aihe sellainen, jonka kanssa työskentely on mahdollista (tai vielä ihanteellisemmassa tilanteessa mukavaa). Hän ei viittaa niinkään pelkästään moraalisiin päätöksiin, vaan arvioon siitä onko kuvitettava aihe sellainen, johon kuvittaja pystyy antamaan panoksensa. Ammatillinen osaa myös

tunnistaa tilanteen, jossa aihepiiri on käsitteiltään tai arvoiltaan niin vieras tai luotaantyöntävä, että ammattimaisen, hyvän kuvituksen toimittaminen olisi liki mahdotonta. (Rees, 2014, 67, 69)

Jotta kuvittaja pystyisi kuitenkin kuvittamaan laajalti aiheita, eikä rajoittaisi työskentelyään liian suppealle, itselleen ominaiselle mukavuusalueelle, tulee yleistieto, kaikesta, pitää jatkuvasti yllä. Tutunkin oloisesta aiheesta löytyy poikkeuksetta paljon lisä- ja taustatietoa, jota on hyvä käydä läpi kuvitusprosessin aikana. Tiedon läpikäynti syventää ymmärrystä kuvitettavasta aiheesta ja auttaa eteenpäin ideointiprosessissa ja kuvan sisällön hahmottamisessa. Toisaalta myös vieraampi aihe avautuu usein nopeasti tiedonhaun kautta. Avoin ja utelias asenne on tehokas työväline jo itsessään.

↓ *The Wired* lehden artikkeli ”Sateentekijä” käsittelee uudenlaista, toivoaheittäväää kastelujärjestelmää. Kuvitus yhdistää aukeaman valokuvat ja teknisentuntuisen kuvan yllättävän miellyttäväksi visuaaliseksi kokonaisuudeksi, joka välittää viestin tehokkaasti.

Kuvitus- prosessi

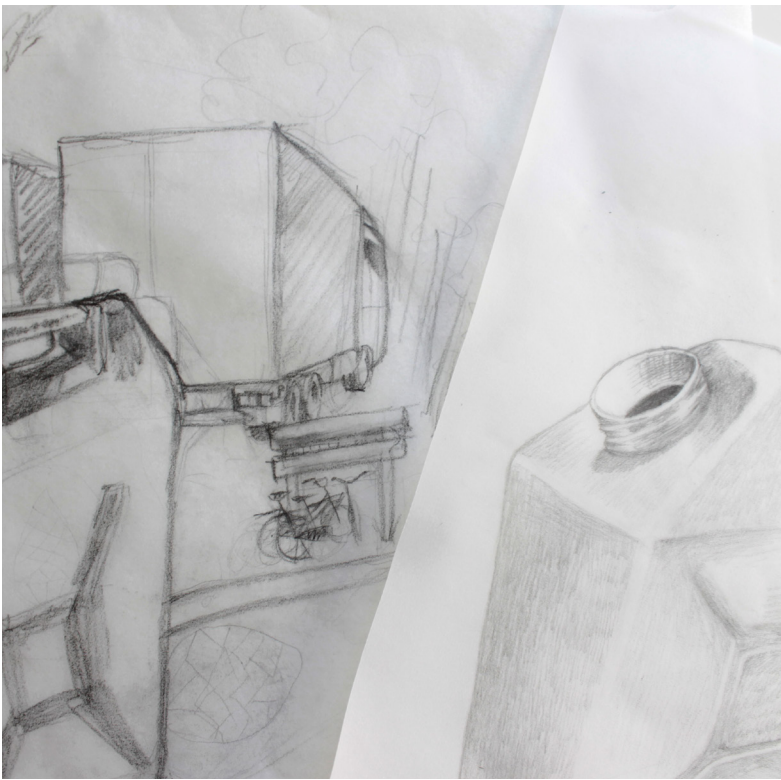
Kuvitus lähestyy, mitä kuvitetaan?

Roolini lehden uudistusprojektissa oli olla siinä mukana kuvittajana. Ohjaajanani WWF:llä toimi järjestö- lehden graafikko Alexandra Antell sekä lehden päätoimittaja Anne Brax. Ensimmäiseen tapaamiseen graafikko oli valmistanut moodboardoja lehden uudistetusta ilmeestä sekä tyylistä, jota minulta toivottiin. Näitä referenssityylejä asiakas oli käynyt poimimassa mm. omasta nettiportfoliostani. Sain mukaa- ni myös ensimmäisiä koetaitettuja aukeamia työni tueksi. Hahmottelimme tehtävänannon läpi ja sovimme sen toimittamisesta minulle kirjallisena ja loppuun saakka tarkennettuna seuraavaan viikon kuluessa.

Tapaamisen aikana keskusteltiin paljon myös kuvitusten painotuksista. Asiakas selitti minulle toimintatapojaan, teemojaan ja mottojaan. Yhteinen ymmärrys viestinnän sävystä ja lehden konseptista on tärkeää. WWF:n tapauksessa kuvien äänen haluttiin olevan positiivinen, kannustava ja ratkaisukeskeinen.

Kuvituksen sisällön tuottamisen kannalta oli hyvä, että asiakas pystyi tarjoamaan minulle kattavasti tietoa tärkeimmistä tavoitteistaan ja ajatuksistaan, jotka tulevaan kuvamateriaaliin vaikuttivat. Kuvitusta ei koskaan tehdä vain yksittäistä lehden tekstiä ajatellen,

vaan siihen vaikuttavat myös väistämättä se kenelle lehden juttu on suunnattu, kuka toimeksiannon antaa ja jutun julkaisee ja miten viestin halutaan välittyvän. Konsepti esiteltiin minulle selkeästi ja ymmärrettävästi, jolloin sen huomioiminen myös kuvituksissa oli luontevaa.

Vuorokortit
 1. Luonnonkuvia
 2. Luonnonkuvia
 3. Luonnonkuvia
 yliopistosta
 vessasta. Moccawaste kivi
 tyli (alla) irrikas iloinen
 odostelma / pikkukuvia yhdist

↑↑ Luonnonkuvia tulevia vinjettejä ja kuvituksia varten. Ensimmäiset luonnokseni sisältävät useimmiten enemmän tekstiä kuin kuvia.

← Vinjettiluonnokset päättyivät nopeasti illustraattorin pohjakuviksi, jossa jatkoin piirtämistä vektorina.

↓ Pääartikkelin äänestävää hahmoa hain melko kauan. Palautteen perusteella muutin alkuperäisen, sarjakuvamaisen tyylin vastaamaan paremmin kuvan kokonaisuutta

Käytetyt tekniikat

Koska yhtenä opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää omaa, tunnistettavaa tyyliäni, halusin käyttää lehden pääkuvituksessa uusien kokeilujen sijaan itselleni tuttua tekniikkaa, jossa käytän realistisia lyijykynäpiirroksia kollaasimaisissa sommitelmissa ja fiktiivisissä mittakaavoissa. Yhdistän piirrossommitelmaan myös väripintoja sekä vektorimaisia, karkeita muotoja (kuvissa sulat, pilvet ja kalat), joilla viimeistelen kuvan sisällön, sommitelman ja rytmin.

Käyttämäni tekniikat ovat lyijykynän lisäksi akvarellit, akryyli ja muste, sekä poikkeuksetta digitaalinen kuvankäsittely, johon käytän Adobe CC:n Photoshopia ja Illustratoria. Väripaletit pyrin pitämään yksinkertaistettuina antaakseni lyijykynän viivalle tilaa. Vaikka tekemäni viivapiirroksot ovat realistisia, olen halunnut rikkoa realismin kaavaa sommitelmalla ja värimaailmalla. Vaikka haluankin säilyttää viivapiirroksissa tietyn realismin ja teknisen toteutuksen tason, ei tavoitteeni ole kopioida olemassa olevia kohteita piirtämällä vaan luoda kuvituksella tunnelmia, kerroksia ja asetelmia. Kuvan sisällössä on oltava viesti, jännitteitä ja dynamiikkaa. Viestien monikerroksisuus ja näkymättömän ilmaiseminen on kiehtova ja haastava tehtävä.

Aloittaessani (tässä vaiheessa olin jo tutustunut asiakkaan moodboardei-

hin, toimeksiantoon ja juttuteksteihin) selasin suuret määrät lähdekuvastoa ja lajitietoa internetistä ja tietokirjoista. Halusin tutustua totuttuihin tapoihin ilmaista kuvittamiani aiheita, jotta voisin itse välttää kaikkein kuluneimmat ilmaisut. Jouduin pohtimaan missä kulkee rajaviiva kliseen ja tunnistettavan viittauksen välillä. Tietäväisen sanoin: kuvittaja käyttää hyväkseen kollektiivista muistia: hahmopsykologiaa, mytologiaa ja historiaa. Hänen tulee osata arvioida yleisön kyky viittausten ymmärtämiseen.” (Tietäväinen, 2005)

Katselin luontodokumenttejakin läpi: olen huomannut, että liikkuvan kohteen katselu antaa hyviä eväitä esimerkiksi eläin- ja ihmishahmojen piirtämiseen. Liikkuvan kuvan avulla hahmosta ja asennoista saa hyvän käsityksen ja niiden kuvaaminen myös kaksiulotteisena piirroksena käy sujuvammin.

Osa kuvamateriaalista oli minulle jo entuudestaan tuttua, osa täysin uutta. Idea kuvitukseen syntyi melko alussa ja kerroin siitä lehden graafikolle jo ennen Ivarsinaisen luonnostelun aloittamista. Aikataulun ollessa melko tiukka, en halunnut tuhjata aikaa pitkiin luonnostelukierroksiin, vaan sopia aiheesta ensin sanallisesti ja sitten ryhtyä työstämään ennalta sovittua aihetta eteenpäin.

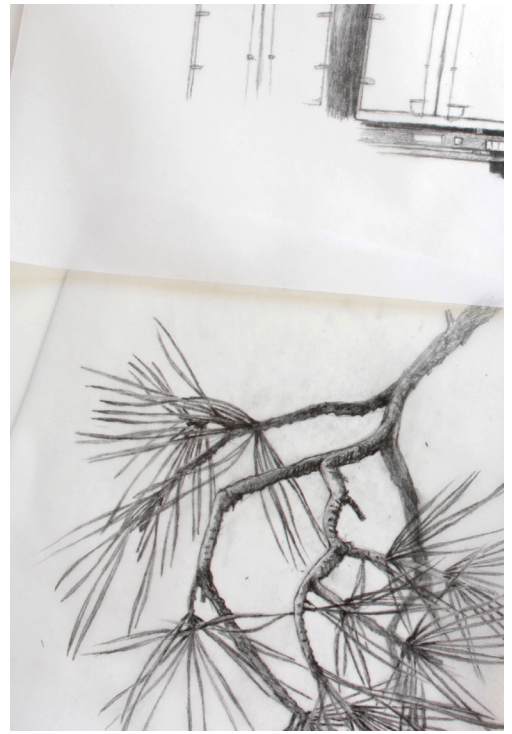
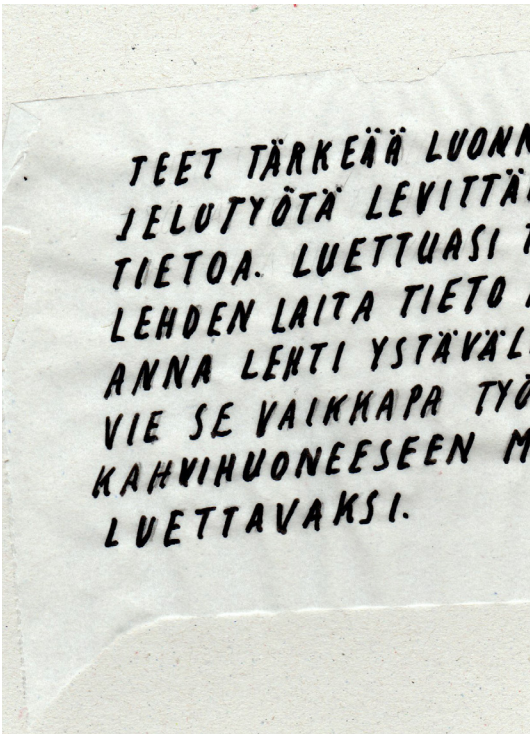
Samalla, kun vein juttukuvitusta ja sen kainalojuttujen vinjettejä eteenpäin,

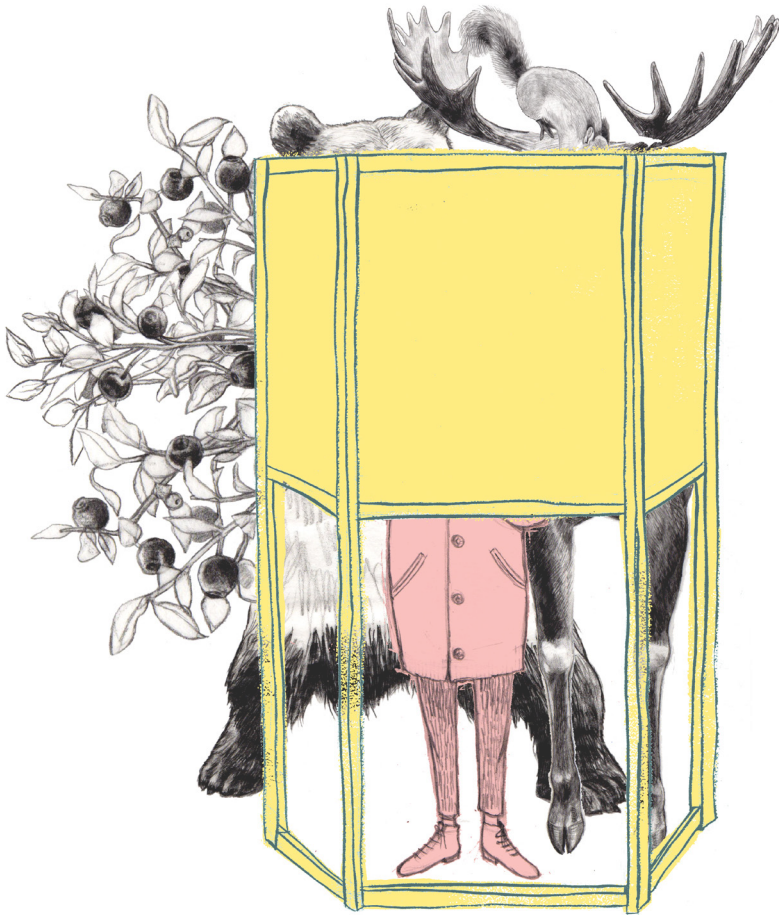
työstimme myös lehden uusia palstamerkkejä, taustoja ja taittopaloja. Niiden tuottamiseen sain yksityiskohdaisia toiveita lehden graafikolta. Kuvamateriaalin väripaletti oli jo ennalta määritelty. Se noudatti WWF Suomen värikarttaa. Sovimme yhdessä myös lisämateriaalin tyylistä, jotta sama ilme säilyisi läpi lehden. Näiden materiaalien kanssa työskentely tauotti mukavasti itse pääjutun kuvituksen tekemistä. Pitkän työrupeaman jälkeen pidetty tauko jonkin täysin toisen tehtävän parissa auttoi päätöksien tekemisessä ja teki tilaa uusille ratkaisuille.

Projektin edetessä lähipiiri sai toimia kärsivällisenä testiryhmänäni. Pyysin palautetta myös ohjaavalta opettajaltani ja lehden graafikolta, joka toimi myös ulkopuolisenä ohjaajanani. Ilman testiryhmääni olisin kuluttanut pariinkin otteeseen aikaa kuvan lukemisen kannalta epäolennaisiin, jopa viestin kannalta harhaanjohtaviin ”korjauksiin”. Oli myös hyödyllistä kuulla aiheesta hieman etäämpänä olevien henkilöiden tulkintoja viestin välittymisestä. Useimmiten palaute antoi vahvistusta jo tekemilleni huomioille ja tuki päätöksenteossa.

Erityisen hyödylliseksi koin palautteen, jonka antajat eivät hämäntyneet ihastelemaan tai antamaan pelkkiä positiivisia kommentteja. Halusin kuulla etupäässä juuri sen, mikä kuvassa ei toimi ja minkä kritiikin antaja mahdollisesti tekisi toisin.

← Teksitokeiluja vakipalstatunnisteisiin. Lopulta käyttöön päätyi palautteen jälkeen oma käsiala.

← ↑ Kollaasikuva alkaa koostua. Karkean luonnoksen pohjalta olen piirtänyt yksityiskohtaisia piirroksia, joista sommitelma alkaa rakentua. Skannatut piirrokset löytävät paikkansa photoshopissa. Karhun turkin kohdalla yritin säästellä vaivannäköä, päätyen lopulta kuitenkin paikkailemaan vatsan alueelta puuttuvaa palaa.

*Valmis
Kuvitus*

Uudistettu WWF-Lehden numero 1/2015 ilmestyi maaliskuussa.

8

Valokuvaaja Meeri Koutaniemi kävi Bhutanissa.

Hakkuita metsäluonnon ehdoilla

Tulossa ympäristövaalit

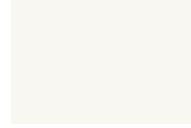
Eduskuntavaalit ovat ympäristön kannalta ratkaisevan tärkeitä. Neljän vuoden aikana tehdään isoja päätöksiä, jotka koskevat muun muassa Suomen energiatulevaisuutta, luonnonsuojelua ja ympäristöhallinnon toimivuutta.

Valmiit palstatunnisteet

Palstatunnisteita tarvittiin *Kentällä*, *Tukija*, *Kolumni ja Asiaa* -palstoille. Lisäksi lehteen tilattiin toistuva *Kierrätä Lehti!* -vinjetti, johon haluttiin eläinhahmo ja käsinkirjoitettu tietoisuus.

Värit karsittiin lehdessä kolmeen vihreään, mustaan, harmaaseen ja taitettuun valkoiseen.

40

↑ *Maailmankartta järjestön saavutuksista kertovan aukeaman pohjalle. Illustratori + lyijykynä.*

→ *Ruokapalstan vakitunniste. Lehden ruokaku-
vissa tausta on lähes poikkeuksetta tumma. Se tuli
ottaa huomioon myös tunnisteessa.*

← *Vakipalstojen tunnisteita varten tein pohjia akva-
rellilla ja tekstuureja tussilla ja sivellinkynällä.*

Tukija

Testamentti jää

ELÄMÄÄN

Testamentin tekemiseen liittyy paljon eri
ja harhakäsityksiä ja vaikka joka kolmas
antaa rahaa hyväntekeväisyyteen, testam
tamista harkitsee suomalaisista vain sat

Kentällä

© WWF

Mies i...

Kierrätä Lehti!

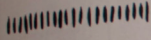

TEET TÄRKEÄÄ LUONNON-
SUOJELUTYÖTÄ LEVITTÄ-
MÄLLÄ TIETOA. LUETTUASI
TÄMÄN LEHDEN LAITA TIETO
KIERTOON. ANNA LEHTI
YSTÄVÄLLESI TAI VIE SE
VAIKKAPA TYÖPAIKKASI
KAHVIHUONEESEEN MUI-
DENKIN LUETTAVAKSI.

esta

SYÖ MAAILMA
PAREMMAKSI

Ilmaston kannalta
paras valinta on kasvi-
peräiset tuotteet.
Kasviksilla. Tästä
kasvispastasta saat
ilmastoystävällisen
käyttämällä voisulan
oliiviöljyä ja jättäen
juuston pois.

Vakipalstojen tummisteita käytännössä.

Valmiit vinjetit

Vinjetit tehtiin kuvittamaan viittä lyhyttä juttua aiheinaan lumileopardien elintilan väheneminen, Porkkalan luonnonsuojelualue, kivihiilen käyttö kaukolämmön tuottamisessa, Itämeri sekä Metsähallituksen tulostavoitteellisuus. Jutut olivat nk. kainalojuttuja ja liittyivät lehden pääartikkeliin. Niihin toivottiin yhtenäistä, mutta yksinkertaista sävy maailmaa ja tyyliä, joka eroaisi pääjututun kuvituksesta, muttei liikaa.

Toteutin vinjetit pääasiassa illustraattorilla. Pohotoshopissa yhdistin tekemäni vektorikuvat käsin maalaamiini väriläiskisiin ja lisäsin kuhunkin vinjettiin tekstuuria, jottei vektorin kovuus hallitsisi kuvituksia liikaa.

Malleja hahmoin selasin internetistä. Halusin esim. Porkkala -vinjetin viittaavan juuri tuohon tiettyyn alueeseen sen sijaan, että kuvassa esiintyisi satunnainen rannikkoalue. Hailuodon majakka toimi tässä kuvassa hyvässä paikantimena. Vinjeteissä, joihin kuvasin eläinlajeja, kuten ahdingossa olevan lumileopardin tai lohia, halusin, että yksinkertaistamisesta huolimatta lajien tunnistettavuus säilyisi.

→ *Vinjetit valmiina. Lehteen painetun vinjetin korkeus oli 55mm. Pieni koko puolsi yksinkertaistettujen hahmojen käyttämistä.*

Valmis artikkelin kuvitus

Lehden pääartikkeli käsitteli kevään 2015 vaaleja. Äänestäjiä haluttiin herätellä ottamaan huomioon valinnoissaan ehdokkaiden ympäristöarvot. Ja toimimaan ympäristön hyväksi.

Vaalialheen kuvaamisen ytimenä käytin tässä äänestyskoppia, joka peittää äänestäjän henkilöllisyyden. Yritin pitääkään pitää myös metsäneläjiä henkilöllisyydet (kasvot) peitossa, mutta sommitelma alkoi muuttua sisäänpäinkääntyneeksi. Olkeassa alareunassa istuva Naali sai rikkoo kaavaa.

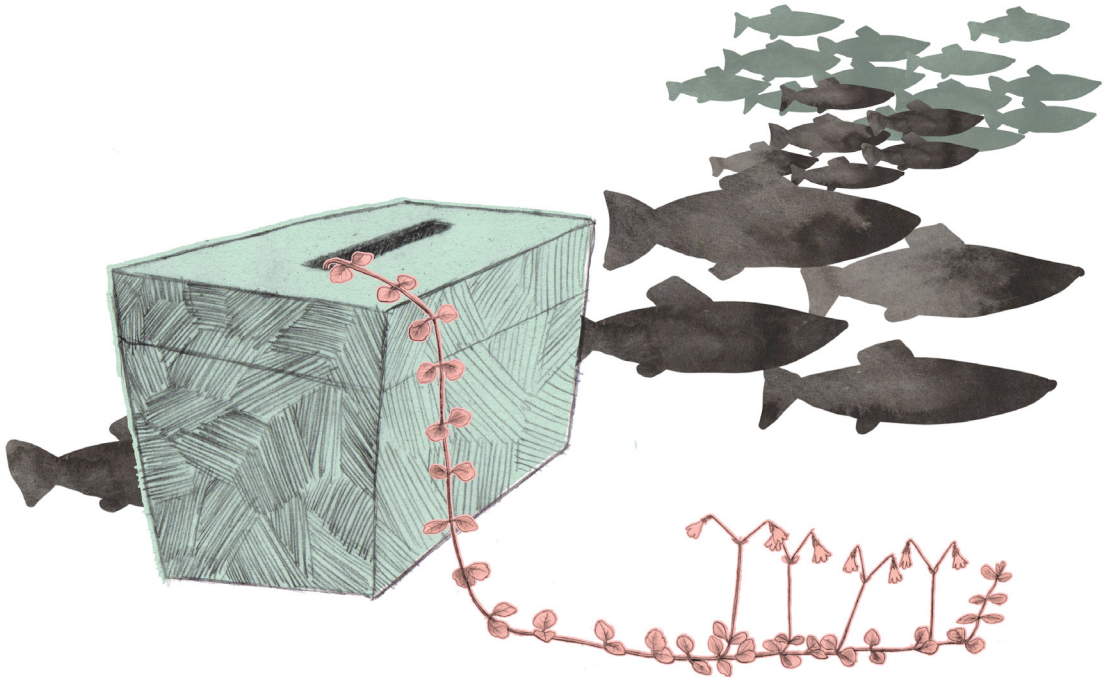
Aiheen takia valitsin kuvaan tunnistettavia, suomalaisuuteen liittyviä lajeja kuten hirven, karhun, mustikan ja ohuena lankana kiemurtelevan vanamon, jota pidetään oppineisuuden ja sivistyksen symbolina nimeäjänsä Carl von Linnén mukaan. Halusin kuvaan myös pari Suomessa uhanalaiseksi luokiteltua lajia (tässä naali ja tuo saniainen. tarkista nimi).

Kuvat on toteutettu lyijykynällä ja väritetty digitaalisesti. Taustan elementit on rajattu valmiista akvarellipohjista photoshopissa.

Erottaakseni äänestäjän kopissaan mukana seuraavasta arvomaailmasta, jota luonto tässä edustaa, käytin kylmien ja lämpimien sävyjen kontrastia.

Artikkelin kakkosaukeaman kuivitus käytössä.

ta pieni poittoila pienet virtaavuuksina jatkossakin sivurooli lämmön- ja sähköntuotannossa. Yhä energiatehokkaammat rakennukset tarvitsevat tosin jatkuvasti vähemmän lämmitystä.

Suomi on energia- ja ilmastostrategiasaan ilmaissut luopuvansa pääosin kivihiihen käytöstä vuoteen 2025 mennessä. Nyt on aika muuttaa puheet teoiksi: tulevan hallituksen on varmistettava, että kivihiihen käyttö lopetetaan Suomessa seuraavan kymmenen vuoden aikana.

*Energiatehollisuuden kulttijatutkimus 2012.

16 WWF • Elävän maapallon puolesta

"Luonnon monimuotoisuutta seksi tarvitaan lisää suojelemaan olemassa olevien suojeleminen on tärkeää", WWF Suomen päälikkö **Petteri Tolvanen** toteaa.

Hyvä perusta suojelemaan voidaan luoda satsaamalla kiviin, joissa virkistyskäytön, rikkailun mahdollisuudet yhdistetään monimuotoisuuden suojelemaan. "Tällä hetkellä ajankohtaan rantaa eteläisen saariston laa kehittämällä alueen joko kansallispuistoksi ja perustamalla kansallispuisto", Tolvanen toteaa.

Ympäristöministeri **Sanni Perhe** esitti tammikuussa 2017 kansallispuisto tulisi perustettuna itsenäisyyden 100-vuotispäivän vuonna 2017.

"Tästä aikataulusta olisi syytä poistaa mahdollisuuksien mukaan maalle luonnontaan ja rantaan hyvin monipuolinen kansallispuisto", Tolvanen sanoo.

Mitä
sinä voit tehdä?
Esimerkiksi:
- Älä katso MTV:ä ja YLE:ä vaan
- Älä jätäkin luonnon
ympäristönsuojelua
kysymyksiä. Lue, ja
- Ehdokkaasi on niistä
valintaasi vasti
perusteell.

Itämeri puhtaaksi pilkkahintaan

TEKSTI JOONAS FRITZE

Kuville puhdas ja terve Itämeri: selvästi vähemmän sinileväkukintoja, ympäristömyrkyjä ja muovirokkaa. Pienempi öljyonnettomuuksien riski. Uhanalaiset lajit ja merenpohjan arvokkaat luontotyypit suojeletu tehokkaammin.

Kallista? Ei.
"Helsinkiin suunniteltavan Kruunu-uuden sillan on arvioitu maksavan yli 200 miljoonaa euroa ja länsimetron jopa 800 miljoonaa euroa. Tällaisiin summiin suhteutettuna hyvinvoiva Itämeri voidaan saavuttaa naurettavan pienillä lisäkulutuksilla", WWF Suomen meriohjelman johtaja **Annukka Valkeapää** toteaa.

Metsähallituksen tulostavoitetta leikattava

TEKSTI JOONAS FRITZE

Metsähallitus vastaa Suomen kansallisoimaisuudesta, sillä se hallinnoi noin kolmannesta maamme pinta-alasta. Metsähallituksen tehtävänä on taata, että nämä alueet tarjoavat suomalaiselle yhteiskunnalle suurimman mahdollisen hyödyn.
"Tällä hetkellä tehtävä ei täyty, koska Metsähallituksen kohtuuttoman suuri tulostavoite johtaa niin ekologisesta, sosiaalisesta kuin taloudellisestakin näkökulmasta katsottuna huonoon lopputulokseen", WWF Suomen metsäasiiantuntija **Annukka Valkeapää** sanoo.
Liian suuri tulostavoite voi johtaa suojelun arvoisten metsien hakkuisiin, mikä vähentää valtion varojen tuhlauksia.

Tulossa: YMPÄRISTÖVAALIT

Edukuntavaalit ovat luonnon ja ympäristön kannalta tärkeä tapa vaikuttaa äänestäjänä luonnon ja ympäristön tilaan.

TEKSTI ANNE BRAX • KUVITUS MATTI VIRTALAKKO

"Vaikka ääni ei anneta näkyvästi, eduskuntavaalit ovat ympäristövaalit", sanoo WWF Suomen päälikkö **Lina Rehder**. "Näiden vaalien aikana tehdään usein päätöksiä, jotka koskevat muun muassa Suomen energiantuotantoa, luonnonsuojelua ja ympäristöhallinnon muuttamista."

Lina Rehderin mukaan tärkein eduskunnan tehtävä on luonnon ja ympäristön suojelu. Vuoden 2025 vaalien jälkeen ympäristöministeriön on saatava selkeä mandaatti. Jos vaalien jälkeen vuoden päätös on se, että ympäristöministeriön on saatava selkeä mandaatti luonnon ja ympäristön suojelusta ja kehittämisestä, jotta voidaan varmistaa, että luonnon ja ympäristön suojelu on edelleen keskeinen osa Suomen politiikkaa.

Vuosi 2025 on keskeinen ajankohta myös yhdessä vaalien kanssa, jolloin on mahdollista saada selkeä mandaatti luonnon ja ympäristön suojelusta ja kehittämisestä. "Näin on käynyt ja käytkään luonnon monimuotoisuuden kaventamisesta, mikä Suomi on saavuttanut maailmanlaajuisesti merkittävällä tavalla valitsemalla luonnon ja ympäristön suojelusta ja kehittämisestä luonnon ja ympäristön suojelusta ja kehittämisestä", Lina Rehder toteaa.

Seuraa lähitietä läheillä!
WWF Suomen ympäristövaalit. Jari Luukkainen näkee Suomessa tulevissa vaaleissa halunsa luonnon ja ympäristön suojelusta.

Green Office ja seuraava numero

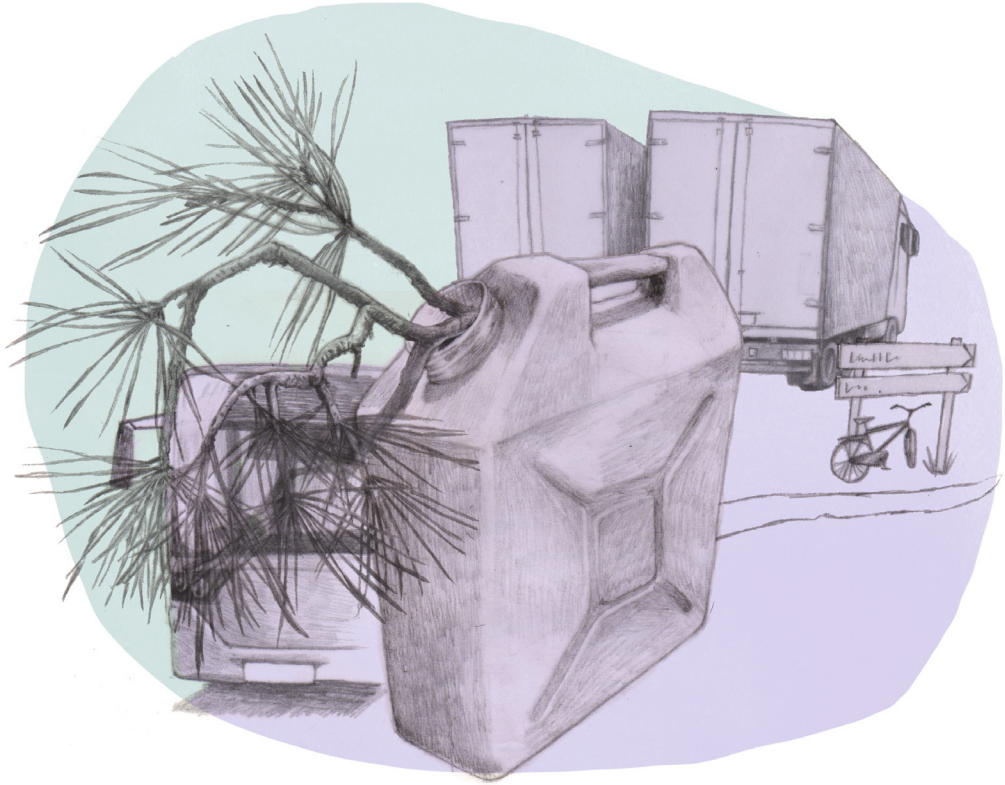
Sovimme ensimmäisessä tapaamisessa toimeksiannon sisältävän myös kuvituksia WWF:n Green Office -konseptille. Aihe oli todettu vaikeaksi kuvittaa valokuvan keinoin. Kuvituksen tuli esittää toimistoympäristössä tehtäviä vihreitä ratkaisuja, kuten virransäästöä ja ekologista työmatkaa.

Tyylillisesti tavoitteena oli uudistetussa numerossa julkaistujen vinjetten kaltainen ratkaisu. Luonnosvaiheessa huomasin kuitenkin aiheen vaativan lehden vinjetettä enemmän yksityiskohtia, joten ehdotin tilalle yksinkertaistettua viivapiirrosta. Ehdotuksesta pidettiin. Väreinä kuvituksissa käytettiin Green Office -konseptille määriteltyä värikarttaa.

Yhteistyön sujuessa sain myös tilauksen seuraavan numeron juttukuvituksesta. Jutun aiheena on biodiesel, jota jalostetaan Suomessa selluloosateollisuuden sivutuotteesta. Kuvituksen tekeminen toimi hyvänä vertailukohtana aiemman kuvituksen tekemiseen. Lehden konseptin ja asiakkaan arvojen ollessa jo tuttuja, eteni kuvituksen työstäminenkin vauhdikkaammin. Lehti julkaistaan toukokuussa 2015.

↑ *Koneet kiinni ja kimpakyydillä kotiin.
Green Officen kuvituksia.*

→ *Biodieselukwitus seuraavaan numeroon*

Lopuksi

Opinnäytetyö oli projektina onnistunut. Asiakas oli yhteistyökumppanina hyvä ja kommunikointi heidän kanssaan sujuvaa. Tiivis aikataulu ja työn jakautuminen useisiin pieniin osioihin, joita oli hallittava samanaikaisesti niin tuloksen kuin ajankäytönkin puolesta, haastoi minua kehittämään itseäni projektin hallinnassa, laatimaan aikatauluja ja pysymään niissä. Projektin aloittavassa päätöksenteko- ja ideointivaiheessa huomasin hyötyväni keskusteluista ja ajatusten pallottelusta testiryhmässä enemmän kuin olin aiemmin luullutkaan. Löysin työskentelyrytmistäni selkeitä haastekohtia ja opettelin niiden ylittämistä.

Myös työn tulos täytti itselleni asettamat kriteerit. Kuvitus toimii painetusakin lehdessä hyvin ja uutta ilmettä varten toimittamani graafinen materiaali on käytössä. Sekä lehden graafikolta, että järjestön sisäiseltä arviontipalaverilta saamani palaute on ollut tyytyväistä ja kiittelevää. Uusi projekti asiakkaan kanssa käynnistettiin pian kuvitusten toimittamisen jälkeen.

Kiitokset

Yhteistyökumppaneilleni WWF:lla, ohjaajalleni Penni Osipowille, yleisosaaja Kari Halmeelle sekä Riitalle ja Kirsille, Satulle ja ennen kaikkea Samulille ja Lyydialle kärsivällisyydestä.

Painetut lähteet:

Salo, Merja: Imageware – kuvajournalismi mediafuusiossa, Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu 2000

Tietäväinen, Ville: Journalistisen kuvittamisen merkitys, luentosarja, julkaistu Mikkelin 7. Kuvitustriennalen näyttelyluettelossa 2005

Vierto, Mira: Kuvitus nyt, artikkeli, julkaistu Mikkelin 10. Kuvitustriennalen julkaisussa 2014

Laukka, Maria: Katoaako kuvakirja, artikkeli, julkaistu Mikkelin 10. Kuvitustriennalen julkaisussa 2014

Hatva, Anja: Kuvittaminen, Rakenustieto Oy, Helsinki, Karisto 1993

Rees, Darrel: How to be an illustrator, Laurence King Publishing 2014

Zeegen, Lawrence; Roberts, Caroline: Fifty years of illustration, Laurence King Publishing 2014

Laine, Lasse L.: Suomen luonto – Tunnistusopas, Otava 2013

Klanten, Ehmann, Schulze: Visual Storytelling, Inspiring a New Visual Language, Gestalten 2011.

AKADEMIE X: Lessons in Art + Life, Phaidon Press Limited 2015

Digitaaliset lähteet:

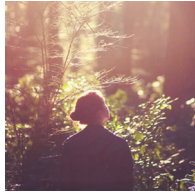
wwf.fi, wwf.com, ymparisto.fi, metsa.fi, interbrand.com/best global brands 2013, nrm.org,

Liitteet:

wwf-lehti, no. 1/2015

Kuvalähteet:

s.12

WWF, kuva-arkisto:

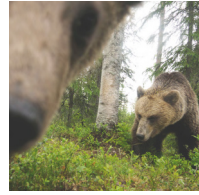
s.15

s.15

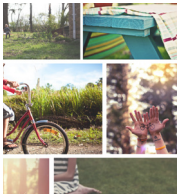

s.12

Wild Eonders of Europe,
Staffan Widstrand/WWF

s.16

Alexandra Antell/WWF

s.20

Kuivitus: John Durkin. Harper's Weekly 1885, Historic New Orleans Collection. carnivalneworleans.com

s.21

Kuivitus: Norman Rockwell, Popular Science magazine, Vol.97, No.4, 1920. Bonnier Corp. New York. books.google.fi

s.16

Kuivitus: Jack Unruh, Zeegen, Lawrence; Roberts, Caroline: Fifty years of illustration, s.96

s.16

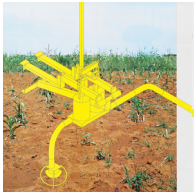
Kuivitus: Brian Cronin, Bring Back the Sabbath, The New York Times Magazine 3/2003, New York, designarchives.aiga.org

s.25

Kuivitus: Shout, Post Consumerism Society, Zeegen, Lawrence; Roberts, Caroline: Fifty years of illustration, s.366

s.27

Kuivitus: Federico Gutierrez-Schott, The Rainmaker, Wired Magazine San Fransisco, 2003 designarchives.aiga.org

